

# UDHËZUES PËR PROMOVIMIN DHE PRANIMIN E GJUHËS SË PERSHTATSHME GJINORË NË SERBI, KOSOVË DHE SHQIPËRI REKOMANDIME DHE PRAKTIKË TË DERITANISHME



**UDHËZUES PËR PROMOVIMIN DHE PRANIMIN E GJUHËS SË  
NDJESHME GJINORE NË SERBI, KOSOVË DHE SHQIPËRI**

**REKOMANDIME DHE PRAKTIKA TË DERITANISHME**

Përgatiti  
Ivana Stošić



Timočki klub  
The Timok club

Vranjë, 2016

**UDHËZUES PËR PROMOVIMIN DHE PRANIMIN E GJUHËS SË NDJESHME  
GJINORE**

**Rekomandime dhe praktika e deritanishme**

Botues:

**Qendra Rome për  
Demokraci**

Përgatiti:

**Ivana Stošić**

Lektor:

Dizajni i  
kopertinës:

Përgatiti për shtyp:

Shtypi:

Tirazhi:

**1500 kopje**

Ky udhëzues është realizuar si pjesë e projektit

*“Përdorimi i gjuhës së ndjeshme gjinore në Serbi, Kosovë dhe  
Shqipëri”,*

*i Qendrës Rome për Demokraci, promovim të barazisë gjinore, të cilin  
financiarisht e ka mbështetur fondacioni Olof Palme.*

Ky material është përzgjedhje e botuesve dhe jo domosdoshmërisht  
paraqet qëndrimin e donatorit.

Shumëfishimi i këtij materiali në tërësi ose  
pjesërisht është i lejuar, duke iu referuar

burimit

Ky udhëzues është i dedikuar, para së gjithash, për të punësuarit në institucionet e sistemit, anëtarët e Këshillit për barazi gjinore, këshilltarët/ këshilltaret dhe mediat në Serbi, Kosovë dhe Shqipëri, si dhe mund të përdoret në rastet e shkeljes së të drejtave të njeriut në bazë të gjinisë, statusit, identitetit gjinor.

Jam e sigurt se Udhëzuesi do të jetë një instrument i mirë për rritjen e vetëdijësimit mbi rëndësinë e gjuhës së ndjeshme gjinore, tek grupet e synuara të sipërpërmendura dhe temat dhe termat që ky Udhëzues trajton do të zbatohen në të ardhmen.

Konsideroj se Udhëzuesi është vetëm një hyrje për trajnimin mbi përdorimin e gjuhës së ndjeshme gjinore në praktikë, për të gjithë ata të cilët nuk e kanë kaluar këtë trajnim dhe gjenden në vende ku përdorimi i një gjuhe të tillë është i detyrueshëm.

Shpresoj se paragjykimet, stereotipat, seksizmi dhe misogjinia do të reduktohen dukshëm, por jam edhe e vetëdijshme se ky është një proces në të cilin duhet punuar dhe në të cilin është e rëndësishme që të përfshihen sa më shumë njerëz.

Drejtshtkrimin e fundit të vitit 1993 e kanë shkruar burrat.

“Aty ku gratë respektohen – edhe perënditë gëzojnë” ;

Aty ku gratë nuk trajtohen me respekt - asnjë ndodhi nuk do të jepte fryte“ (*Mahabharata*)

Ivana Stošić

## **Mbi gjuhën**

“Fol, dhe të tregoj kush je”

Thënie popullore

Ekzistojnë disa përkufizime për gjuhën. Ja disa prej tyre:

“Gjuha është një sistem specifik i simboleve që kanë kuptim të përcaktuar, të cilët mund të ndryshohen, të lidhen ndërmjet njëra tjetrës dhe të zëvendësohen sipas rregullave të caktuara dhe nuk duhet patjetër të jenë të ngjashme me objektet që i përcaktojnë.”

(M. Marković)

“Gjuha është sistemi i shenjave, mjet i komunikimit (në të folur dhe në të shkruar), i të kuptuarit ndërmjet njerëzve. Përmes gjuhës njeriu u shpreh mendimet dhe ndjenjat njerëzve të tjerë, që do të thotë se është kategori shoqërore dhe që shërben për shprehjen në të folur apo të shkruar të dukurive, dhe se origjina e saj është e lidhur me origjinën dhe zhvillimin e shoqërisë njerëzore. Si mjet më i përsosur i të kuptuarit, ajo është e lidhur me të menduarit, andaj të menduarit, vetëdija dhe gjuha janë në unitet të vazhdueshëm. Me përsosjen e të menduarit përsoset edhe gjuha, në mënyrë të natyrshme, me përsosjen e gjuhës - zhvillohet edhe i të menduarit”.

(Živojin Stanojčić – Ljubomir Popović)

“Gjuha është sistem i shenjave që i mundëson njeriut një jetë shoqërore e shpirtërore e zhvilluar dhe që realizohet në përgjithësi ndërmjet njerëzve”.

(Bugarski)

Serbia është i vetmi vend në rajon i cili në kuadrin ligjor të saj nuk e ka përkufizuar në mënyrë eksplicite se çfarë është diskriminimi gjuhësor në bazë të gjinisë.

Arsyeja për këtë është inercia e institucioneve të cilat e kanë të vështirë të tejkalojnë kornizat e formës patriarkale të sjelljes dhe pasqyrimin të drejtë të gruas dhe angazhimit të saj shoqëror. Është e diskutueshme vetë ideja për barazinë gjinore dhe çfarë roli ka në të gjuha e ndjeshme gjinore.

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Gjuha e ndjeshme gjinore, përkatësisht përdorimi i gjinisë mashkullore dhe femërore në gjuhë, duhet parë në kontekstin e të drejtave të njeriut. Diskriminimi në bazë gjinore është lloji më i përhapur i diskriminimit në Serbi, përkundër faktit se gratë dhe burrat kanë të drejta të barabarta. Këtë e tregojnë përvojat e komisionerit për mbrojtjen e barazisë dhe numri i ankesave që i pranon.

Tek ne është e vështirë të ndryshojnë stereotipat mbi rolet tradicionale shoqërore të burrave dhe grave, sepse mbizotërojnë qëndrimet se ekzistojnë punë që janë të rezervuara për gra, dhe ato që janë ekskluzivisht burrërore.

Pikërisht futja e gjuhës së ndjeshme gjinore në përdorim zyrtar do t'i shërbejë luftës kundër diskriminimit të gruas dhe respektimit më të madh të parimit të barazisë së gjinive.

Nevojën për futjen e gjuhës së ndjeshme gjinore në Serbi e njohin vetëm institucionet e pavarura si Avokati i popullit, Komisioneri për mbrojtjen e barazisë dhe një pjesë e vogël e bashkësisë akademike, ndërsa disa prej mediave që e zbatojnë – *Danas* është ndër më të qëndrueshmet. Avokati i popullit në vitin 2010 ka nxjerr *Udhëzimin për të folurit dhe sjelljen e standardizuar jo-diskriminuese* në të cilin sqaron se përdorimi gjenerik i gjinisë mashkullore gramatikore e dëmton barazinë gjinore, dhe se padukshmëria gjuhësore e gruas është e papranueshme.

Megjithatë, institucionet po tregojnë rezistencë duke mos vepruar sipas rekomandimeve të tyre.

Kështu, edhe më tutje është e mundshme që në shpalljet për punësim profesionet dhe funksionet theksohen vetëm në gjininë mashkullore (drejtor, profesor, pedagog), ndërsa posaçërisht emrat femërorë theksohen për vendet e punës më pak të paguara (pastruese, banakiere, shërbyese).

“Gjuha që po përdorim është vetëm reflektim i gjendjes në shoqëri. Tek ne ende në të shumtën e rasteve, është shumë normale që burrat të jenë drejtorë, ekspertë dhe udhëheqës ndërsa gratë – sekretare, infermiere ose shërbyese. Ende po zhvillohen polemika se a po tingëllon diçka si e plogët apo qesharake në përdorimin e barabartë të të dyja gjinive në emërtimin e profesioneve e që ende shihet me dyshim dhe tallje. Ndërkaq, gjuha jonë e folur do të duhej të ishte i tillë që gratë t'i bëjë më të dukshme në profesione, punë, tituj dhe që përmes gjuhës ta shprehim barazinë dhe dinjitetin e tyre” ka theksuar Petrušićeva.

Edhe në vendet fqinje ka rezistencë ndaj gjuhës së ndjeshme gjinore,

**Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore**  
por dallimi është se ato i detyron ligji që ta përdorin atë. Në fakt, në Slloveni politika e gjuhës së ndjeshme gjinore e cila është rregulluar në vitet e 90-të sot është plotësisht e pranuar në praktikë. Kjo nënkupton përdorimin me dinjitet të emërtimit të profesioneve në gjininë femërore. Sipas ligjit për barazinë gjinore në Kroaci, “diskriminimi në gjuhë ekziston kur përdoret veçanërisht një gjini gramatikore si term gjenerik”.

E njëjta gjë është edhe në Ligjin kundër diskriminimit në Bosnje e Hercegovinë si dhe në ligjin malazez për barazinë gjinore ku pranohet se “përdorimi i fjalëve në gjininë mashkullore si formë gjenerike neutrale për gjininë mashkullore dhe femërore është diskriminim”.

Përvoja ka treguar se ajo që është e parashikuar me ligj duhet të respektohet. Kështu do të ekzistonte detyrimi ligjor i cili do të ndikonte në përdorimin e zgjeruar të gjuhës dhe të folurit të ndjeshëm gjinor. Përdorimi i gjuhës në të cilën statusi i njëjtë i rolit të gruas dhe burrit trajtohen në mënyrë të barabartë është një aspekt i rëndësishëm i barazisë gjinore. Me këtë arrihet barazia faktike gjinore. Edhe nëse nuk bëjmë gjë, proceset natyrore dhe ndryshimet e gjuhës e cila siç edhe kemi thënë, është gjallë dhe ndryshon ndër kohëra, do të sjellë përfshirjen graduale të këtyre ndryshimeve në gjuhë.

## **Funksioni i gjuhës**

**Informativ** – zakonisht flasim ose shkruajmë për t'i njoftuar të tjerët për ndonjë gjendje faktike.

**Shprehës** – funksioni i shprehjes së ndjenjave dhe mendimeve. Në këtë mënyrë ne nuk bartim kurrfarë njoftimi, por thjesht shprehim ndjenja tona: “Gëzuar!”, “Të lumtë!”...

**Të domosdoshëm** – ka për qëllim të ndikoj në sjelljen e njerëzve tjerë. E shfrytëzojmë kur dëshirojmë të ndikojmë tek njerëzit tjerë që të kryejnë ndonjë veprim ose të sillen në ndonjë mënyrë të caktuar.

**Për krijimin e marrëdhënieve shoqërore** – Ndonjëherë gjuhën e përdorim për të krijuar kontakt shoqëror. Pastaj, përdorim frazat siç janë: “Më vjen mirë që jemi njoftuar”, “Gëzohem që do të bashkëpunojmë”. Në këtë mënyrë nuk shprehim ndjenja. Pse e shfrytëzojmë gjuhën? Për të treguar atë që mendojmë e dëshirojmë, të shprehim ndjenjat, të tregojmë kush jemi”.

“Kur përdorimi i gjuhës së ndjeshme gjinore bëhet pjesë e praktikës së përditshme të organeve të nivelit kombëtar dhe vetëqeverisjes lokale,



## **Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore**

kjo do të jetë mënyra më efikase që gjuha të gjallërohet në jetën e përditshme si trashëgimi e qytetërimit”, thotë Nikola Nikodijević, kryetari i Kuvendit të qytetit të Beogradit. Në Serbi ende mbizotëron diskriminimi gjinor – është problem që gruan e cila merret me shkencë të quajmë shkencëtare, mirëpo nuk është problem që gruan e cila merret me pastrim ta quajmë pastruese.

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

### Fjalorth i barazisë gjinore

**Diskriminimi i gruas** - nënkupton çdo dallim, përjashtim ose kufizim i cili bëhet në baza gjinore, e si efekt ose qëllim mund të ketë të parandaloj gratë ose të mos pranoj të drejtën e gëzimit apo realizimit të drejtave të tyre (OKB, *Konventa për eliminimin e të gjitha formave të dhunës ndaj grave*).

**Mundësitë e barabarta** - çdo qenie njerëzore pa marrë parasysh karakteristikat e tyre personale ka të drejta të barabarta dhe mundësi për zhvillimin e mundësive personale me respektim të dallimeve

**Seksi** - nënkupton dallimet biologjike paraprkisht të caktuara ndërmjet grave dhe burrave.

**Gjinia** - nënkupton dallimet në rolet shoqërore të grave dhe burrave të cilat mësohen me miratimin e formave kulturore të shoqërisë dhe i nënshtrohen ndryshimeve.

**Barazia gjinore** - përfaqësim i barabartë, fuqia dhe pjesëmarrja e të dy gjinive në të gjitha sferat e jetës publike dhe private.

**Analiza gjinore** - metoda e analizës e cila shfrytëzohet për qëllime të përcaktimit të dallimeve në pozita të grave dhe burrave në rrethana të caktuara shoqërore. Analiza duhet të ofrojë përgjigje në tre pyetje: kush i kryen punët, kush ka qasje në asete, përfitime dhe mundësi dhe kush i kontrollon mjetet, përfitimet dhe mundësitë.

**Statistika e ndjeshme gjinore** - të dhënat statistikore të ndara sipas gjinisë të cilat ofrojnë informata kuantitative për pozitën e grave dhe burrave.

**Gjuha e ndjeshme gjinore** - sjellja në praktikën e gjuhës së shkruar dhe të folur ashtu që nëpërmjet të gjuhës sinjalizohet kuptimi për barazinë gjinore në shoqëri.

**Të drejtat njerëzore të grave** - “Të gjitha qeniet njerëzore lindin të lira dhe të barabarta në dinjitet dhe të drejta. Ata kanë arsye dhe ndërgjegje dhe duhet të sillen në frymë vëllazërore ndaj njëri-tjetrit” (OKB, Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut).

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

**Stereotipat** – Krijuesi i termit stereotip (V. Lipman) i ka definuar si “fotografi në kokat tona” të cilat ofrojnë korniza për sqarimin e ngjarjeve për të cilat jemi të njoftuar pjesërisht apo pamjaftueshëm. Këto fotografi ndjeshëm dallohen nga “bota objektive” të cilin e shfaqin, formojnë nën ndikimin e shoqërisë dhe kulturës, para se individi të jetë i aftë për t'i verifikuar.

Qëndrimet dhe besimet për të tjerët, sidomos për grupe të tjera janë mendime të thjeshtëzuara ose pak a shumë mendime të gabuara që krijojnë pamje të qëndrueshme dhe të parashikueshme të botës dhe lejon përballje më të lehtë në botën e ndryshimeve. Stereotipat janë të përhapura, ide klishe për vetitë e grupeve të ndryshme të njerëzve. Ata janë të njëanshëm kur kanë të bëjnë me grupin e vet (“tonë”). Stereotipat fitojnë rol të rëndësishëm sidomos kur paragjykimet e një grupi ekzistojnë për grupin tjetër.

**Paragjykimet** - me paragjykimet mendojmë për qëndrime negative, të shoqëruara me ndjenja të forta negative, kryesisht të pabazuara logjikisht dhe të pa-themeluara në përvojën personale. Stereotipat negative për grupin tjetër shërbejnë për të arsyetuar paragjykimet të tilla, të dëshmojnë që ndjenjat negative dhe sjelljet armiqësore ndaj pjesëtarëve të grupit tjetër janë të kuptueshme dhe të arsyeshme.

**Seksizmi** - në kuptimin më të gjerë do të thotë diskriminim sipas gjinisë në një komunitet dhe vlen si për burrat ashtu edhe për gratë. Format e seksizmit në gjuhë mund të jenë verbale dhe jo-verbale (grafike, të imazhit, gjeste, etj). Format e seksizmit verbal vetëm pjesërisht varen nga struktura e gjuhës, e shumë më tepër nga niveli i vetëdijes së individëve në komunitetin e të folurit se një fenomen i tillë ekziston në gjuhë. Sot shumë shkencëtarë përshkruajnë dukuritë e seksizmit gjuhësor dhe propozojnë mënyra për eliminimin e diskriminimit gjinor në gjuhën, sidomos mënyra për të arritur dukshmëri të qëndrueshme të grave në shoqëri, duke e kodifikuar gjuhën për të kontribuar në përshtetimin e ndryshimit në statusin e grave në shoqëri.

Gjuha në përdorim publik dhe zyrtar (arsim, burimet e informacionit, administratë - në formularë, pyetësorë, ligje dhe rregullore) duhet të përmbajë simetri ose dallimet neutralizuese, funksione të shprehur në mënyrë neutrale / tituj të shprehur në të dy gjinitë.

## **Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore**

**Misogjinia** - rreth kuptimit të misogynisë ekziston një konsensus i përgjithshëm (fjalë për fjalë do të thotë "urrejtje ndaj grave"). Sipas përkufizimit të Adrienne Rich, misogjinia është e organizuar, e institucionalizuar, armiqësi e dhunë e normalizuar ndaj grave. Sipas Marina Blagojeić, ky përkufizim është shumë i ngushtë - për shkak se ky është një koncept që mund të "plotësohet" me përmbajtje të ndryshme. Shtyllën kurrizore të sistemit të misogynisë e bën dominimi ndaj grave, shfrytëzimin e burimeve të grave me anë të shkëmbimit të padrejtë dhe poshtërimit të grave.

Me misogjini arrihet eliminimi ose reduktimi i kompetencave të grave. Nuk është një urrejtje abstrakte, neutrale, por e bazuar tradicionalisht, e marrëdhënie të reja shoqërore në urrejtjen e ripërtërirë. Misogjinia prodhon humbje dhe përfitime për burra dhe gra, në nivel kolektiv dhe individual. Ajo nuk zvogëlohet, por ndryshon, bëhet më delikate, më e vështirë për t'u njohur, më e fokusuar në ndërgjegje. Komponentët e misogynisë së kulturës tradicionale aktivizohen dhe ripërtërihen kur ekzistojnë stimuj mjaft të fortë.

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

<b>Format për gj. mashkullore</b>	<b>Format për gj. femrore</b>	<b>Alternativë</b>
<b>A</b>		
Administrator	Administratore	Administratorja
Admiral	Admirale	Admiralja
Avokat	Avokate	Avokatja
Avokat nëpunës	Avokate nëpunëse	/
Aeromekanik	Aeromekanike	Agromekanikja
Agjent	Agjente	Agjentja
Agroekonomist	Agroekonomiste	/
Agronom	Agronome	Agronomja
Akademik	Akademke	Akademikja
Akupresurist	Akupresuriste	Akupresuristja
Akupunkturist	Akupunkturiste	Akupunkturistja
Akusher	Akushere	/
Ambasador	Ambasadore	Ambasadorja
Anatomist	Anatomiste	Anatomisja
Anesteziolog	Anesteziologe	Anesteziologjia
Antropolog	Antropologe	Antropologe
Aranzhues	Aranzhuese	Aranzhuesja
Arhkeolog	Arhkeologe	Arkeologjia
Arkitekt	Arkitekte	Arkitektja
Arkivues(i)	Arkivuese	Arkivuesja
Asistent	Asistente	Asistentja
Astrolog	Astrologe	Astrologjia
Astronom	Astronome	/
Audiolog	Audiologe	Audiologjia
Autolakijer	Autolakijere	Autolakijerija
Avijator	Avijatore	Avijatorja
Anëtar	Anëtare	Anëtarja
Artist	Artiste	Artistja
Animator grafik	Animatore grafike	Animatorija
Arkëtar	Arkëtare	Arkëtarja
Akrobat	Akrobate	Akrobatja
Anëtar i këshillit	Anëtare e këshillit	/
Auditor	Auditore	Auditorja
Agjent doganor	Agjente doganore	/
Akordues	Akorduese	Akorduesja
Artar	Arëtare	Artarja

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

### B

Bakall	Bakalle	Bakallkë
Balerin	Balerinë	Balerinija
Barmen /Shankist	Barmene/Shankiste	Barmenija
Berber	Berbere	Berberja
Bibliograf Biciklist(i)	Bibliografe	Bibliografja
Bioteknik Biolog	Bicikliste	Biciklistja
Biofizicist	Bioteknike	Bioteknikja
Bioteknolog	Biologe	Biologija
Botanist	Biofiziciste	Biofizicistja
Bujtinar	Bioteknologe	Bioteknologija
Botues	Botaniste	Botanistja
Bastvënës	Bujtinare	Bujtinarija
Bravandreqës	Botuese	Botuesja
Bojaxhi	Bastvënëse	Bastvenësja
Bartës	Bravandreqëse	Bravandreqësja
Bari	Bojaxhie	Bojaxhije
Birrëshitës	Bartëse	Bartësja
Bjeshkatar	Bareshë	/
Bujk	Birrëshitëse	Birrëshitësja
Bartës	Bjeshkatare	Bjeshkatarja
Bashkëpunëtor	Bujkesh	Bujkeshja
Binarkthyes	Bartëse	Bartësja
Blegor	Bashkëpunëtore	Bashkëpunëtorija
Bukëpjekës	Binarkthyesë	Binarkthyesja
	Blegtore	Blegtorja
	Bukëpjekëse	Bukëpjekësja
Bletar	Bletare	Bletarja

### C

Ciceron	Cicerone	Ciceronija
Citolog	Citologe	Citologija

### Ç

Çorapbërës	Çorapbërëse	
Çoban	Çobane	Çobanesha
Çikërrimtar	Çikërrimtare	

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

### D

Daktilograf	Daktilografe	Daktilografja
Defektolog	Defektologe	Defektologjia
Degustator ushq. / pije	Degustatore ushq. / pije	Degustatorja
Dekan	Dekane	Dekanija
Dekorator	Dekoratore	Dekoratorija
Demograf	Demografe	Demografja
Demonstrator/asistent	Demonstratore/asistente	Asistentja
Deratizer	Deratizere	Deratizerja
Dermatolog	Dermatologe	Dermatologjia
Drejtor	Drejtoresh	Drejtoresh
Dirigjent	Dirigjente	Dirigjentja
Dispeçer	Dispeçere	
Dizajner	Dizajnerë	Dizajnerja
Docent	Docente	
Doktor(i)	Doktore	Doktoresh
Doktor shkence	Doktore shkence	Doktoresh shkence
Dokumentarist	Dokumentariste	Dokumentaristja
Dorëzues(i)	Dorëzuese	Dorëzuesja
Dramaturg	Dramaturge	Dramaturgija
Doganier	Doganierë	Doganierja
Dyshemeshtues	Dyshemeshtuese	Dyshemeshtuesja
Dentist	Dentiste	Dentistja
Drejtor i thesarit	Drejtoreshë e thesarit	/
Depoist	Depoiste	Depoistja
Derëpunues	Derëpunuese	Derëpunuesja
Dantellbërës	Dantellbërëse	Dantellbërësja

### E

Ekolog		
Ekonomist	Ekologe	Ekologjia
Elektricit	Ekonomiste	Ekonomistja
Elektroinstalues	Elektriciste	Elektricitja
Elektromekanik	Elektroinstaluese	
Elektronist	Elektromekanike	
Elektroteknik	Elektroniste	Elektronistja
Embriolog	Elektroteknik	
Endokrinolog	Embriologe	Embriologjia
Epidemiolog	Endokrinologe	Endokrinologjia
Eseist	Epidemiologe	Epidemiologjia
Ekzaminues	Eseiste	Eseistja
	Ekzaminuese	Ekzaminuesja

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Edukator	Edukatore	Edukatorija
Emërtues	Emërtuese	Emërtuesja
Ekspert	Eksperte	Ekspertja

### F

Farmacist	Farmaciste	Farmacistja
Farmakolog	Farmakologe	Farmakologija
Fasader	Fasadere	Fasaduesja
Feltosnist	Feltoniste	Feltonistja
Filolog	Filologe	Filologija
Filozof	Filozofe	Filozofija
Fizicist(i)	Fiziciste	Fizicistja
Fiziolog	Fiziologe	Fiziologija
Fiziatër	Fiziatre	Fizijatrja
Fizioterapeutist	Fizioterapeutiste	
Flautist	Flautiste	Flautistja
Fonetist	Fonetiste	Fonetistja
Fonolog	Fonologe	Fonologija
Fotograf	Fotografe	Fotografija
Fotoreporter	Fotoreportere	Fotoreporterija
Fudbolist	Fudboliste	/
Funksionar	Funksionare	Funksionarja
Fshesazhi	Fshesaxhie	
Fokist	Fokiste	Fokistja
Folës	Folëse	Folësja
Farkatar	Farkatаре	Farkatarja

### G

Garderobijer	Garderobijere	Gardarobijerja
Gjeneral	Gjenerale	Generalja
Gjeneral-majror	Gjeneral-majore	/



## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Gjenetist	Gjenetiste	Gjenetistja
Gjeodet	Gjeodete	Gjeodetja
Geofizicist	Geofiziciste	Gjeofizicistja
Gjeograf	Gjeografe	Gjeografja
Gjeolog	Gjeologe	Gjeologia
Gjeoteknolog	Gjeoteknologe	Gjeoteknikja
Gjinekolog	Gjinekologe	Gjinekologia
Gramaticist	Gramaticiste	
Grafolog	Grafologe	Grafologjia
Gurëgdhëndës	Gurëgdhëndëse	Gurgdhëndësja
Gdhëndës	Gdhëndëse	Gdhëndësja
Garues	Garuese	Garuesja
Gatues dijetik	Gatuese dietike	
Gajdexhi	Gajdexhie	
Guvernator	Guvernatore	Guvernatorja
Gazetar	Gazetare	Gazetarja
Gjyqtar	Gjyqtare	Gjyqtarja
Grimer	Grimere	Grimerja

### H

Hidrolog	Hidrologe	Hidrologia
Hidrometeorolog	Hidrometeorologe	Hidrometeorologjia
Higjenisti	Higjeniste	Higjenistja
Homeopat	Homeopate	Homeopatja
Hortikulturist	Hortikulturiste	Hortikulturistja
Hotelier	Hoteliere	Hotelierja
Hidrolog	Hidrologe	Hidrogologjia
Hidrometeorolog	Hidrometeorologe	Hidrometereologjia
Histolog	Histologe	Histologjia
Homeopat	Homeopate	Homeopatija
Historian	Historiane	Historianja
Hulumtues	Hulumtuese	Hulumtuesja
Hekuroses	Hekurosesë	Hekurosesja
Herbalist	Herbaliste	Herbalistja
Hidraulik	Hidraulike	Hidraulikja

### I

Igumen	Igumane	Igumanja
Ilustrator/ilustrues	Ilustratore/ilustruese	Ilustratorija
Imunolog	Imunologe	Imunologjia
Inspektor	Inspektore	Inspektorja
Instalues	Instaluese	Instaluesja
Instruktur	Instruktoe	Instrukturja
Instrumentalist	Instrumentaliste	Instrumentalistja
Intendent	Intendente	Intendentja

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Internist	Interniste	Internistja
Inxhinier	Inxhiniere	Inxhinierja
Instuktor fitnesi	Instruktoreshë fitnesi	Instrukturorja
Izolues	Izoluese	Izoluesja
Inspektor doganor	Inspektore doganore	Inspektorja

### K

Kopshtar	Kopshtare	Kopshtarja
Kuzhinjer kryesor	Kyzhinjere kryesore	
Kryebashkiak	Kryebashkiake	Kryebashkiakja
Kiromant	Kiromante	Kiromantja
Kronist	Kroniste	Kronistja
Krijues	Krijuese	Krijuesja
Kafexhi (pronar)	Kafexhie	
Kameraman	Kameramane	Kameramanija
Kandidat	Kandidate	Kandidatja
Kancelar	Kancelare	Kancelarja
Kryeministër	Kryeministre	Kryeministrja
Kapiten	Kapitene	Kapitenja
Karatist	Karatiste	Karatistja
Kardiolog	Kardiologe	Kardiologjia
Karikaturist	Karikaturiste	Karikaturistja
Kartograf	Kartografe	Kartografja
Kaskader (dubler)	Kaskadere (dublere)	Kaskaderja
Kibernist	Kiberniste	Kibernistja
Kinolog	Kinologe	Kinologjia
Kontabilist	Kontabiliste	Kontabilistja
Kritik letrar	Kritike letrare	Kritikja
Karrocier	Karrocieri	Karrocierja
Kukllaxhi	Kukllaxhie	/
Kaper	Kaptere	Kapterja
Këpucëtar	Këpucëtare	Këpucëtarja
Kryemurg	Kryemurgeshë	
Kryetar	Kryetare	Kryetarja
Kolonel	Kolonele	Kolonelja
Kapelëbërës	Kapelëbërëse	Kapelëbërësja
Kodues	Koduese	Koduesja
Kultivues	Kultivuese	Kultivuesja
Këpurdhëmbledhës	Këpurdhëmbledhëse	Këpurdhëmbledhësja
Konsull i përgjithshëm	Konsulle e përgjithshme	
Kalorës	Kalorëse	Kalorësja
Këshilltar	Këshilltare	Këshilltarja
Krijues	Krijuese	Krijuesja
Kallepçi	Kallepçie	
Kaklulues	Kakluluese	

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Kasap  
Korrës

Kasape  
Korrëse

Kasapja  
Korrësja

### L

Lingvist  
Litolog  
Luleshitës  
Lustrues  
Lundrues kajaku  
Libërshitës  
Liblrlidhës  
Letrar  
Laborant  
Leksikograf  
Leksikolog  
Lektor  
Likuidator  
Lundrues  
Lojtar hokeji  
Lajmëtar  
Lasës, larës  
Ligjërues  
Lërues

Lingviste  
Litologe  
Luleshitëse  
Lustruese  
Lundruese kajaku  
Libërshitëse  
Liblrlidhëse  
Letrare  
Laborante  
Leksikografe  
Leksikologe  
Lektore  
Likuidatore  
Lundruese  
Lojtare hokeji  
Lajmëtare  
Lasëse, larëse  
Ligjëruese  
Lëruese

Lingvistja  
Litologjia  
Luleshitësja  
Lustruesja  
Lundruesja  
Libërshitsja  
Libërlidhësja  
Letrarja  
Laborantja  
Leksikografja  
Leksilogoija  
Lektorja  
Likuidatorja  
  
Lajmëtarja  
Lasësja, larësja  
Ligjëruesja  
Lëruesja

### M

Mbledhës  
Magjistar  
Magacinier  
Magister  
Magjistër i diplomuar  
Major  
Mjeshtër  
Mandatar  
Manekin  
Masazhist  
Masker  
Matematikan  
Mekanik  
Menaxher  
Metalpunues  
Metalurg  
Meteorolog  
Metodist

Mbledhëse  
Magjistare  
Magaciniere  
Magistare  
Magjistre e diplom.  
Majore  
Mjeshtre  
Mandatare  
Manekine  
Masazhiste  
Maskere  
Matematikane  
Mekanike  
Menaxhere  
Metalpunuese  
Metalurge  
Meteorologe  
Metodiste

Mbledhësja  
  
Magacinierja  
Magjistrja  
  
Majorja  
Mjeshterja  
Mandatarja  
/  
Masazhistja  
Maskerja  
  
Mekanikja  
  
Meteorologjia  
Metodistja

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Metodolog	Metodologe	Metodologjia
Mikrobiolog	Mikrobiologe	Mikrobiologjia
Minastor, xehtar	Minatore, xehtare	
Ministër	Ministre	Ministrja
Modelist	Modelsite	Modelistja
Murg	Murgeshë	/
Montazhues	Montazhuese	Montazhuesja
Montues	Montuese	Montuesja
Marinar, detar	Marinare, detare	Marinarja
Motoçiklist	Motoçikliste	Motoçiklistja
Muzeolog	Muzeologe	Muzeologjia
Muzikant	Muzikante	Muzikantja
Mjekës	Mjekëse	/
Mbikqyrës	Mbikqyrëse	Mbikqyrësja
Mësues	Mësuese	Mësuesja
Mprehës	Mprehëse	Mprehësja
Mejhanexhi	Mejhanexhie	
Menaxher	Menaxhere	Menaxherja
Mintor	Minatore	Minatorja
Mundës	Mundëse	Mundësja
Marangoz	Marangoze	Marangozja
Mëndafshpunues	Mëndafshpunuese	
Mbushës	Mbushëse	Mbushësja
Magjistar	Magjistare	Magjistarja
Murator	Muratore	Muratorja

## N

Nëpunës civil	Nëpunëse civile	Nëpunësja
Neurolog	Neurologe	Neurologjia
Nunacier	Nuanciere	Nuancierja
Noter	Notere	Noterja
Numerolog	Numerologe	Numerologjia
Numizmatik	Numizmatike	Numizmatija
Nutricionist	Nutricioniste	Nutricionistja
Notues	Notuese	Notuesja
Nënoficer	Nënoficer	Nënoficer
Ndihmëtar	Ndihmëtare	Ndihmëtarja
Ndihmës	Ndihmëse	Ndihmësja
Ndërmjetës	Ndërmjetëse	Ndërmjetësja
Nëntoger	Nëntogere	Nëntogerja
Nënkolonel	Nënkolonele	Nënkolonelja
Ndërrmarrës	Ndërrmarrëse	Ndërrmarrësja
Ndreqës	Ndreqëse	Ndreqësja

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Ngasës  
Ndërgjyqës

Ngasëse  
Ndërgjyqëse

Ngasësja  
Ndërgjyqësja

### O

Oficer  
Oftamolog  
Optik  
Okulist  
Organizator  
Ornamentalist  
Ornitolog  
Ortoped  
Orëndreqës  
Oxhakfshirës  
Ofrues

Oficere  
Oftamologe  
Optike  
Okuliste  
Organizatore  
Ornamentaliste  
Ornitologe  
Ortopede  
Orëndreqëse  
Oxhakfshirëse  
Ofruese

Oficerja  
Oftamologija  
Optikja  
Okulistja  
Organizatorja  
Ornamentalistja  
Ornitologija  
Ortopedja  
Orëndreqësja  
Oxhakfshirësja  
Ofruesja

### P

Plehëmbledhës  
Punëtor  
Poçar  
Prokuror i shtetit  
Piktor  
Pikës, saldues  
Përpunues  
Parashutist  
Paketues  
Paleontology  
Paleograf  
Parlamentar  
Partner  
Patolog  
Padi tës  
Pedagog  
Pediater  
Pedikir  
Poet  
Pilot  
Pemëshitës  
Pianist  
Piroteknik  
Pllakëvënës  
Planifikues  
Politikan  
Politolog

Plehëmbledhëse  
Punëtore  
Poçare  
Prokurore e shtetit  
Piktore  
Pikëse, salduese  
Përpunuese  
Parashutiste  
Paketuese  
Paleontologe  
Paleografe  
Parlamentare  
Partnere  
Patologe  
Padi tëse  
Pedagoge  
Pediatre  
Pedikirke  
Poete  
Pilote  
Pemëshitëse  
Pianist  
Piroteknike  
Pllakëvënëse  
Planifikuese  
Politikane  
Politologe

Plehëmbledhësja  
Punëtorja  
Poçarja  
Prokurorja  
Piktorja  
Pikësja  
Përpunuesja  
Parashutistja  
Paketuesja  
Paleontologija  
Paleografja  
Parlamentarja  
Partnerja  
Patologija  
Padi tësja  
Pedagogija  
Pediatrija  
Poetja  
Pilotja  
Pemëshitësja  
Pianistja  
Piroteknikja  
Pllakëvënësja  
planifikuesja  
Politikanija  
Politilogija

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Prijës	Prijëse	Prijësja
Porotë	Porote	
Portier	Portiere	
Pastiçer	Pastiçere	Pastiçerja
Postier	Postiere	Postierja
Përfaqësues	Përfaqësuese	Përfaqësuesja
Praktikues	Praktikuese	Praktikuesja
Përcjellës	Përcjellëse	Përcjellësja
President	Presidente	Presidentja
Përkthyes	Përkthye	Përkthyesja
Prodekan	Prodekane	Prodekanija
Profesor	Profesore	Profesoreshë
Programer	Programere	
Prodhues	Prodhuese	
Projektues	Projektuese	
Promovues	Promovuese	
Predikues	Predikuese	
Prorektor	Prorektore	
Prozator	Prozatore	Prozatorja
Psikiatër	Psikiatre	Psikiatrja
Psikoanalist	Psikoanaliste	Psikoanalistja
Publicist	Publiciste	Publicistja
Prerës	Prerëse	Prerësja
Peshkatar	Peshkatore	Peshkatarja
Piktur	Piktore	Pikturja
Prift	Priftëreshë	Prifte
Pylltar	Pylltare	Pylltarja
Pemtar	Pemtare	Pemtarja
Pengmbajtës	Pengmbajtëse	Pengmbajtësja
Punonjës hekurudhe	Punonjëse hekurudhe	
Pastrues	Pastruese	Pastruesja
Polic	Police	Policja

## Q

Qebaptor	Qebaptorë	
Qilimpunës	Qilimpunuese	Qilimpunuesja
Qymyrtar /qymyrxhi	Qymyrtare	Qymyrtarja
Qeramikëpunues	Qeramikëpunuese	
Qumështor	Qumështore	Qumështorija
Qepës	Qepëse	Qepësja
Qëndistar	Qëndistre	Qëndistarja

## R

Redaktor filmi	Redaktore filmi	
----------------	-----------------	--

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Raportues	Raportuese	Raporterja
Rojtar	Rojtare	Rojtarja
Rregullues	Rregulluese	Rregulluesja
Radiolog	Radiologe	Radiologjia
Radiotelegrafist(i)	Radiotelegrafiste	
Rritës fidanesh	Rritëse fidanesh	
Realizator	Realizatore	
Recenzues	Recenzuese	
Recepcionist	Recepcioniste	
Redaktor	Redaktore	
Referent	Referente	
Rektor	Rektore	Rektorja
Rekuiziter	Rekuizitere	
Raportues	Raportuese	
Restaurues	Restauruese	
Retushues	Retushuese	Retushuesja
Regjisor	Regjisore	Regjisorja
Romancier	Romanciere	Romancierja
Regjistrues	Regjistruese	Regjistruesja
Rjepës	Rjepëse	Rjepësja
Rrobaqëpës	Rrobaqepse	Rrobaqepësja
Rrahës (druri)	Rrahëse (druri)	
Rreshter	Rreshtere	Rreshterja
Radhitës	Radhitëse	Radhitësja
Riparues	Riparuese	Riparuesja

### S

Shitës shetitës	Shitëse shetitëse	
Shkencëtar	Shkencëtare	Shkencëtarja
Shkrimtar	Shkrimtare	Shkrimtarja
Shtues dysHEMEJE	Shtruese dysHEMEJE	
Shërbëtor	Shërbëtore	Shërbëtorja
Sekretar administrative	Sekretare adm.	
Saksofonist	Saksofoniste	Saksofonostja
Skenograf	Skenografe	Skenografja
Shalëbërës	Shalëbërëse	Shalëbërësja
Seizmolog	Seizmologe	Seizmologjia
Senator	Senatore	Senatorja
Sinolog	Sinologe	Sinologjia
Sinoptikues	Sinoptikuese	
Skiator	Skiatore	Skiatorja
Sllavist	Sllaviste	Sllavistja
Shërbyes dhome	Shërbyese dhome	Shërbyesja
Sociolog	Sociologe	Sociologjia
Solist	Soliste	Solistja
Shpëtimtar	Shpëtimtare	Shpëtimtarja

## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Speleolog	Speleologe	Speleologjia
Sportist	Sportiste	Sportistja
Statist	Statiste	Statistja
Staticient	Staticiente	Staticientja
Stenodaktilograf	Stenodaktilografe	Stenodaktilografja
Stenograf	Stenografe	Stenografja
Skicograf	Skicografe	Skicografja
Shkronjërradhitës	Shkronjërradhitëse	Shkronjërradhitësja
Stilist	Stiliste	Stilistja
Shoqërues	Shoqëruese	Shoqëruesja
Stomatolog	Stomatologe	Stomatologjia
Sufler	Suflere	Suflerja
Supervizor	Supervizore	Supervizorja
Shabllonues	Shabllonuese	Shablloniesja
Shahist	Shahiste	Shahistja
Shef	Shefe	
Skulptor	Sulptore	Skulptorja
Shkrues	Shkruese	Shkruesja
Spërkatës	Spërkstëse	Spërkatësja
Saldues	Salduese	Salduesja
Shtetar	Shtetare	Shtetarja

### T

Tetar	Tetare	Tetarja
Trajner	Trajnere	Trajnerja
Trashëgimlënës	Trashëgimlënëse	Trashëgimlënësja
Teneqxhi, teneqpunues	Teneqxhie, teneqpunuese	Teneqxhi, teneqpunues
Thurës	Thurëse	Thurësja
Tatimpagues	Tatimpaguese	Tatimpaguesja
Toger	Togere	Togerja
Tregtar	Tregtare	Tregtarja
Taksist	Taksiste	
Tapacier	Tapaciere	
Teatrolog	Teatrologe	Teatrologjia
Teknik	Tehnike	
Tehnolog	Tehnologe	Tehnologjia
Telefonist	Telefoniste	
Telegrafist	Telegrafiste	
Teniser	Tenisere	
Teolog	Teologe	Teologjia
Terapist	Terapiste	
Truprojë	Trupëroje	
Toskikolog	Toksikologe	Toksikologjia
Topograf	Topografe	Topografja
Tramvajxhi	Tramvajxhie	/
Trapezist	Trapeziste	Trapezistja



## Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore

Tutor  
Traktorist  
Teknik dhëmbësh

Tutore  
Traktoriste  
Teknike dhëmbësh

Tutorja  
Traktoristja  
/

### U

Udhëtar  
Udhërrëfyes  
Udhëheqës  
Urbanist  
Ujëbartës

Udhëtare  
Udhërrëfyesë  
Udhëheqëse  
Urbaniste  
Ujëbartëse

Udhëtarja  
Udhërrëfyesja  
Udhëheqësja  
Urbanistja  
Ujëbartësja

### V

Vlerësues  
Valltar  
Varrmihës  
Vatuer, trapaxhi  
Vegëlbërës  
Vaterpolist  
Vreshtar  
Violinist  
Veterinier  
Vozitës  
Vulkanizer  
Violonçelist

Vlerësuese  
Valltare  
Varrmihëse  
Vatuere, trapaxhie  
Vegëlbërëse  
Vaterpoliste  
Vreshtare  
Violinist  
Veteriniere  
Vozitëse  
Vulkanizere  
Violonçeliste

Vlerësuesja  
Valltarja  
Varrmihësja  
Vegëlbërësja  
Vaterpolistja  
Vreshtarja  
Violinistja  
Veterinierja  
Vozitësja  
Vulkanizerja  
Violonçelistja

### X

Xehtar  
Xhudist  
Xhamtar, xhamaxhi  
Xhamprerës  
Xhamvënës

Xehtarë  
Xhudiste  
Xhamtare, xhamaxhie  
Xhamprerëse  
Xhamvënëse

Xhudistja  
Xhamprerësja  
Xhamvënësja

### Z

Zyrtar hipoteke  
Zyrtar për tatime  
Zëdhënës  
Zëvendëskryetar  
Zhytës, palombar  
Zdrukthtar  
Zjarrëfikës  
Zëvendës konsull  
Zejtar  
Zëvendës

Zyrtare hipoteke  
Zyrtare për tatime  
Zëdhënëse  
Zëvendëskryetare  
Zhytëse, palombare  
Zdrukthtarë  
Zjarrëfikëse  
Zëvendës konsulle  
Zejtare  
Zëvendëse

Zyrtarja hipoteke  
Zjarrëfikësja

**Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore**

Zoolog

Zoologe

Zoologjia

Zyrtar financiar

Zyrtare financiare

## **Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore**

### **Udhëzime për gjuhën dhe sjelljen jo-diskriminuese**

Në ndërtimin e identitetit institucional duhet të ndërmerren përpjekje që synojnë identifikimin dhe eliminimin e mekanizmave diskriminuese të misogjinisë, diskriminimit ndaj paaftësisë trupore dhe homofobisë të cilat në masë të madhe janë të pranishme në shoqërinë tonë.

Avokati i popullit me këtë Udhëzim rekomandon, inicion dhe kërkon nga të gjitha institucionet dhe aktorët në hapësirën publike të respektojnë plotësisht të drejtën e sjelljes jo-diskriminuese dhe të shprehurit verbal ndaj grave, personave me aftësi të kufizuara dhe personave me orientim LGBT.

### **Gjuha dhe sjellja jo-diskriminuese në raport me gratë e vajzat**

Gjuha e diferencuar gjinore është gjuhë e barazisë gjinore. Në të kundërtën, përdorimi i përgjithshëm i gjinisë mashkullore gramatikore, ose supozimi se një përdorim i tillë është automatikisht "neutral gjinor" dëmton këtë barazi, nëse nuk shoqërohet me shpjegim përkatës.

Është e papranueshme padukshmëria gjuhësore në lidhje me gratë – që nënkupton se gratë nuk janë të përfshira me emra dhe përemra në gjininë përkatëse gramatikore.

Është e domosdoshme që kudo dhe gjithmonë, si në komunikimin e brendshëm ashtu edhe në komunikimin e jashtëm, të përdoret gjuha e diferencuar gjinore dmth, të përdoret vazhdimisht gjinia gramatikore për gra.

Termet që tregojnë emrat e pozitive, profesioneve, titujve, vendeve të punës së grave, sipas rregullit gjithmonë theksohen në gjininë femërore gramatikore.

Është e domosdoshme që termi “zonjushë” të eliminohet nga komunikimi gojor, i shkruar dhe telefonik, shkresat zyrtare, në të gjitha situatat publike dhe jopublike të komunikimit profesional.

## **Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore**

Është e nevojshme që të standardizohen nënshkrimet e të punësuarve (në vend të këshilltar, për gruan e punësuar duhet të shënohet këshilltare, etj.), kartelat e biznesit, nënshkrimet në letrat zyrtare, mbishkrimet në zyra, etj. Kur shkruhen shkresa zyrtare, nëse gjinia e personit të cilit i adresohet shkresa është e njohur, nuk duhet përdorur në gjininë e përgjithshme mashkullore (p.sh., i nderuar) por detyrimisht duhet të shënojmë "e respektuar / i respektuar."

Delegacionet zyrtare që kërkojnë përfaqësim të të dy gjinivenga institucione të ndryshme, kolektiva ose grupe njerëzish, për shembull nga arsimi, mirëqenia sociale e të ngjashme duhet të informohen se në përbërjen e tyre, përveç rasteve të veçanta (p.sh. minatorët) duhet të kenë anëtarë nga të dyja gjinive.

### **Arsyetim**

Përdorimi i gjuhës së ndjeshme/ diferencuar gjinore ka rëndësi thelbësore dhe paraqet një hap të rëndësishëm në arritjen e barazisë gjinore, kur dihet se gjuha është pasqyrë e shoqërisë dhe pasqyron të gjitha ndryshimet shoqërore, ligjore e politike dhe marrëdhëniet që ekzistojnë në shoqëri. Gjuha e ndjeshme gjinore është kryesisht një çështje e fuqisë shoqërore dhe nënkupton dukshmërinë më të madhe të grave në gjuhë dhe refuzimin e gjinisë mashkullore të përgjithshme, ku nënkuptohen gratë.

Andaj, është e rëndësishme që kudo dhe gjithmonë, si në komunikimin e brendshëm ashtu edhe në atë të jashtëm, të përdorim gjuhën e ndjeshme gjinore. Përveç që gjuha e ndjeshme gjinore është çështje e rëndësishme shoqërore dhe kontribut i rëndësishëm në përmirësimin e dukshmërisë së grave dhe gjinisë femërore, ajo është gramatikisht plotësisht e arsyeshme në gjuhën tonë. Gjuha jonë është e tillë që lejon përdorimin e prapashtesave të ndryshme dhe kërkon përputhshmëri të kryefjalës dhe kallëzuesit.

Termi "zonjushë" duhet të shmanget sepse implikon se statusi martesor i gruas është e dhënë e nevojshme edhe në komunikimin zyrtar, gjë që nuk është e saktë dhe është plotësisht e parëndësishme. Është e rëndësishme të dihet se edhe gratë nuk kanë nevojë që të titullohen në mënyrën e identifikimit të statusit të tyre martesor apo

## **Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore**

marrëdhënies me meshkuj.

Çdo institucion rreptësisht jo-diskriminues që nxit respektimin e barazisë gjinore komunikon me delegacionet e përbëra nga të dyja gjinitë duke i konsideruar ata përfaqësues legjitim të interesave të të gjithëve që i përfaqësojnë.

**Legjislacioni lidhur me barazinë  
gjinore**

*Kushtetuta e Republikës së Serbisë* garanton barazinë e grave dhe burrave dhe zhvillon një politikë të mundësive të barabarta, ndalon diskriminimin dhe skllavërinë, pozita të ngjashme me skllavërinë dhe punën e detyruar, garanton të drejtën për punë, të drejtën për lidhjen e martesës dhe barazinë e bashkëshortëve dhe lirinë e të vendosurit për aktin e lindjes, riprodhim dhe kërkon mbrojtje të veçantë të familjes, nënës, prindit vetushqyes dhe fëmijëve.

*Ligji për Barazi Gjinore* përmban dispozitat themelore dhe mënyrën e mbikëqyrjes së zbatimit të Ligjit, ndërsa e rregullon punësimin, mbrojtjen sociale dhe shëndetësore, marrëdhëniet familjare, arsimin, kulturën dhe sportin, jetën politike dhe publike si dhe mbrojtjen gjyqësore.

Ligjet e tjera që janë të rëndësishme për pozitën e grave janë: *Ligji për ndalimin e diskriminimit, Ligji për Avokatin e popullit, një grup i ligjeve zgjedhore, Kodi penal, Ligji për familjen, Ligji për mbrojtjen sociale dhe Ligji i punës.*

## **Udhëzues për promovimin dhe pranimin e gjuhës së ndjeshme gjinore**

### **Mekanizmat ekzistues për barazi gjinore në Serbi**

- Komisioni për të drejtat e njeriut dhe pakicave dhe barazi gjinore të Asamblesë Kombëtare
- Këshilli për barazi gjinore i qeverisë së Serbisë
- Organi shumë-sektorial i qeverisë së Serbisë për zbatimin e RKSKB 1325
- Drejtoria për barazi gjinore e Ministrisë së punës, punësimit dhe politikës sociale
- Zyra e Avokatit të popullit dhe Zyra e Komisionerit për mbrojtjen e barazisë
- Sekretariati krahinor i punës, punësimit dhe barazisë gjinore, Këshilli për barazi gjinore i Kuvendit të KA të Vojvodinës, Enti krahinor për barazi gjinore dhe Zyra e Avokatit krahinor të popullit.
- Organet lokale për barazi gjinore të themeluara nëpër komuna (të vetëqeverisjes lokale) në Serbi.

### Strategjitë që kanë të bëjnë me gratë

- Strategjia kombëtare për përmirësimin e pozitës së grave dhe avancimin e barazisë gjinore, me fushat: rritja e pjesëmarrjes së grave në procesin e vendimmarrjes dhe arritjen e barazisë gjinore, përmirësimi i pozitës ekonomike dhe arritja e barazisë gjinore, arritja e barazisë gjinore në arsim, përmirësimi i shëndetit të grave dhe avancimi i barazisë gjinore në politikën e shëndetësisë, parandalimi dhe luftimi i dhunës ndaj grave dhe avancimi i mbrojtjes së grave, eliminimi i stereotipeve gjinore në media dhe promovimi i barazisë gjinore
- Strategjia kombëtare për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave në familje dhe marrëdhëniet partnere
- *Objektivat e mijëvjeçarit për zhvillim dhe Strategjia për zvogëlimin e varfërisë*
- *Strategjia për inkurajimin e riprodhimit - politika e popullimit*
- Strategjitë: zhvillimi i mbrojtjes sociale, punësimit, shëndetit publik, zhvillimi i sportit, për të rinjët, të moshuarit...
- *Plani i veprimit për zbatimin e strategjisë Kombëtare për përmirësimin e pozitës së grave dhe avancimin e barazisë gjinore*
- *Plani kombëtar i veprimit për zbatimin e Rezolutës SB UN 1325 gratë, paqja dhe siguria.*



## Bibliografija

1. Milosavljević, Bojana (2007), *Forme učtivosti u srpskom jeziku*, Učiteljski fakultet, Beograd.
2. Mills, Sara (1995), *Language and Gender*, Longman, London.
3. Perović, Slavica (2006), *Jezik i rod*, Drobnjak, Nada, ur, On je rekla: upotreba rodno-senzitivnog jezika, Kancelarija za ravno- pravnost polova Vlade Republike Crne Gore, Podgorica, 13– 64.
4. Ristić, Stana (2004), *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku*, Institut za srpski jezik SANU, Beograd.
5. Savić, Svenka (1981), *Jezik i pol: termini za označavanje zanima- nja koje vrše žene na fakultetu*, referat na VIII kongresu psihologa SFRJ, sekcija: Polne razlike, Zagreb.
6. Savić, Svenka (1995), *Jezik i pol: istraživanja u svetu*, Ženske studije, br. 1, Beograd.
7. Savić, Svenka (1996), *Jezik i pol: istraživanja kod nas*, Ženske studije, br. 2, Beograd.
8. Savić, Svenka (1998), *Žena sakrivena jezikom medija: kodeks nese- ksističke upotebe jezika*, Ženske studije, Centar za ženske studije, br. 10, Beograd.
9. Savić, Svenka (2004), *Žena skrivena jezikom medija: kodeks nese- ksističke upotebe jezika*, Futura publikacije, Novi Sad.
10. Savić, Svenka, *Uputstva za standardizaciju rodno osetljivog jezi- ka*, Novi Sad.
11. Ajdžanović, Milan (2008), *Funkcionalno opterećenje sufiksa za obeležavanje osoba*, Filozofski fakultet, Novi Sad.
12. Dnevni list *Danas*, Marijana Stevanovic, 21. 12. 2014.
13. Marina Blagojević, *Mizoginija: nevidljivi uzroci, bolne posledice*, 2000. i u ostalim tekstovima zbornika: *Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse* (2000). Preuzeto iz materijala za bazični program *Žene to mogu*, (detaljnije pogledati u: Svenka Savić, *Seksizam u jeziku – politika omalovažavanja*, 2000).



Gender Alliance for Development Center  
Qendra Aleanca Gjimore për Zhvillim



CENTAR EB